

INKLUZIV TA'LIMDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV ASOSIDA NEMIS TILINI O'QITISH SAMARADORLIGI

To'rayeva Gulzebo G'ayrat qizi

Termiz davlat pedagogika instituti

Xorijiy til va adabiyoti nemis tili mutaxassisligi magistranti

Anotatsiya: Ushbu maqolada inkluziv ta'lim jarayonida nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvdan foydalanishning ahamiyati, afzalliklari hamda o'quvchilarning til o'rganish motivatsiyasi va faol ishtirokini oshirishdagi o'rni tahlil etilgan. Tadqiqotda kommunikativ metodning asosiy tamoyillari, inkluziv muhitdagi individual yondashuv, differensial topshiriqlar va interfaol mashg'ulotlarning samaradorligi yoritiladi. Maqolada shuningdek, nogironligi bo'lgan o'quvchilar bilan ishlashda kommunikativ yondashuvning ijtimoiy-madaniy integratsiyani kuchaytirishdagi o'rni ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, kommunikativ yondashuv, nemis tili, til kompetensiyasi, individual yondashuv, interfaol metodlar, motivatsiya, muloqot madaniyati.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini insonparvarlashtirish, har bir shaxsning imkoniyatlaridan kelib chiqib ta'lim olish huquqini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu munosabat bilan **inklyuziv ta'lim** tizimi jadal rivojlanib, barcha bolalarning teng imkoniyat asosida bilim olishini kafolatlovchi yondashuv sifatida shakllanmoqda.

Xorijiy tillarni, xususan **nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv** ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim metodik yo'nalishlardan biri sanaladi. Bu yondashuv o'quvchini faqat grammatik bilimlar emas, balki haqiqiy muloqot jarayonida erkin fikr bildirish, o'z fikrini og'zaki va yozma shaklda ifodalashga o'rgatadi.

Inkluziv sinflarda ta'lim oluvchi o'quvchilarning ehtiyojlari turlicha bo'lganligi sababli, kommunikativ yondashuv ularning shaxsiy xususiyatlarini inobatga olgan holda, dars jarayonida faol ishtirokini ta'minlashga xizmat qiladi. Bu orqali o'quvchilarda til kompetensiyalari bilan birga ijtimoiy moslashuv, o'zaro hurmat va madaniy muloqot ko'nikmalari ham shakllanadi.

Shu boisdan inkluziv ta'limda nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvni qo'llash — zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida insonparvar, bag'rikeng va faol

muloqotga kirisha oladigan shaxsni shakllantirishning eng samarali yo'llaridan biri hisoblanadi.

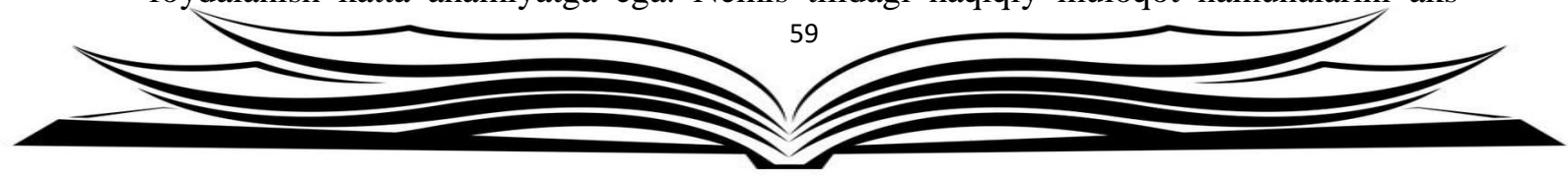
Insonparvarlik g'oyalari asosida shakllanayotgan zamonaviy ta'lim tizimi har bir shaxsning shaxsiy imkoniyatlaridan qat'i nazar, bilim olish va o'zini namoyon etish huquqini ta'minlashni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi. Inkluziv ta'lim aynan shu g'oyaning amaliy ifodasi bo'lib, ta'lim oluvchilarning teng imkoniyat asosida sifatli ta'lim olishini kafolatlaydi. Inkluziv sinflarda ta'lim jarayonini samarali tashkil etish esa o'qituvchidan yuqori darajadagi pedagogik mahorat, moslashuvchan yondashuv va kommunikativ kompetensiyani talab qiladi. Shu bois xorijiy tillarni, jumladan, nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvdan foydalanish inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Kommunikativ yondashuv o'quvchilarning shunchaki til qoidalarini o'rganish emas, balki til orqali real muloqotga kirisha olish, fikrini erkin ifoda etish, o'z fikrini himoya qilish va ijtimoiy moslashish qobiliyatlarini shakllantirishga qaratilgan. Ushbu metodning markazida tilni vosita sifatida emas, balki muloqot, madaniyatlararo tushunish va ijtimoiy integratsiya vositasi sifatida o'rgatish g'oyasi yotadi. Ayniqsa, inkluziv sinflarda bu yondashuv nogironligi bo'lgan, o'qish qobiliyati sust yoki nutq rivojida muammosi bor o'quvchilarni faol muloqot jarayoniga jalb etish, ularda o'ziga ishonchni kuchaytirish, jamoadagi ishtirokini ta'minlash uchun keng imkoniyat yaratadi.

Nemis tilini o'qitishda kommunikativ metoddan foydalanish o'qituvchidan darsni shunday tashkil etishni talab etadiki, bunda o'quvchilar dars jarayonining faol subyekti sifatida ishtirok etadilar. Masalan, rolli o'yinlar, suhbat mashqlari, interfaol juftlik yoki guruh ishlari orqali o'quvchilar o'zaro muloqotga kirishadilar, real hayotiy vaziyatlarni modellashtiradilar va shu orqali tilni tabiiy tarzda egallaydilar. Bunday mashg'ulotlar inkluziv sinflarda o'quvchilar o'rtasida hamkorlik, empatiya, o'zaro yordam va ijtimoiy uyg'unlikni mustahkamlaydi.

Kommunikativ yondashuvning samaradorligi shundaki, u o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan ichki motivatsiyasini kuchaytiradi. Inkluziv guruhda bu ayniqsa muhim, chunki ba'zi o'quvchilar o'z imkoniyatlariga nisbatan past baho beradi, muloqotda ishtirok etishga tortinadi. O'qituvchi kommunikativ metod orqali har bir o'quvchining faol ishtirokini rag'batlantiradi, ularni o'z fikrini aytish, tinglash va tushunish madaniyatiga o'rgatadi. Shu tarzda o'quvchilar o'rtasida ijtimoiy-psixologik to'siqlar bartaraf etilib, dars jarayonida ijobiy muhit vujudga keladi.

Bundan tashqari, kommunikativ yondashuvda **autentik materiallardan** foydalanish katta ahamiyatga ega. Nemis tilidagi haqiqiy muloqot namunalarini aks

ettiruvchi videolar, audiosuhbatlar, gazeta maqolalari, dialoglar yoki madaniy mavzulardagi matnlar o'quvchilarda tilning tabiiy ohangi va real kommunikativ kontekstini his qilish imkonini beradi. Ayniqsa, ko'rish yoki eshitish qobiliyati cheklangan o'quvchilar uchun multimediyaviy vositalardan moslashtirilgan tarzda foydalanish samaradorlikni oshiradi. Masalan, subtitrli videolar, nutqni vizual ko'makchi vositalar orqali ifodalash yoki audio materiallarni qisqartirilgan shaklda taqdim etish darsni yanada qulay va tushunarli qiladi.

Inkluziv ta'lim jarayonida har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish uslubi, qiziqishi va ehtiyojini inobatga olish zarur. Shu nuqtai nazardan, kommunikativ yondashuvning asosiy ustunligi — uning **moslashuvchanligidir**. O'qituvchi o'quvchilarning individual farqlariga qarab topshiriqlarni differensial shaklda beradi: bir o'quvchiga og'zaki muloqot mashqlari, boshqasiga yozma ifoda topshiriqlari, yana boshqasiga esa tinglab tushunish faoliyati orqali o'z qobiliyatini namoyon etish imkonini yaratadi. Bu jarayon o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi, ularni muvaffaqiyat hissi orqali o'rganishga undaydi.

Kommunikativ metodning inkluziv ta'limdagi amaliy natijalari sifatida quyidagilarni qayd etish mumkin: birinchidan, o'quvchilarda tilni qo'llashga bo'lgan ishonch ortadi; ikkinchidan, o'zaro muloqot ko'nikmalari rivojlanadi; uchinchidan, ijtimoiy integratsiya, jamoada faol ishtirok etish, boshqalarni tinglash va tushunish madaniyati shakllanadi. Shu bilan birga, o'quvchilar nemis tilida so'zlashish jarayonida nafaqat lingvistik bilimlarni, balki madaniy qadriyatlarni ham o'zlashtiradilar, bu esa global fuqarolik kompetensiyalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitish sohasida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar kommunikativ yondashuvni yanada keng qo'llash imkonini yaratmoqda. Xususan, "Chet tillarni o'rganish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi Prezident qarori, "Yangi O'zbekiston – ma'rifatli jamiyat" konsepsiyasi hamda 2022–2026-yillarda amalga oshirilayotgan ta'lim strategiyalarida har bir o'quvchining o'rganish jarayonida faol ishtirokini ta'minlash, shaxsiy yondashuvni kuchaytirish, raqamli ta'lim vositalarini joriy etish asosiy yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan.

Nemis tilini o'qitishda kommunikativ metodni raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish ham zamonaviy inkluziv ta'limning ajralmas qismiga aylanmoqda. Onlayn platformalar, interfaol dasturlar, vizual va audio resurslar yordamida o'quvchilar mustaqil mashg'ulotlar olib borish, o'z bilimini testlar, virtual suhbatlar orqali sinovdan o'tkazish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Shu tarzda, o'quvchi o'rganish jarayonining

markazida turadi, o'qituvchi esa yo'naltiruvchi, muloqotni tashkil qiluvchi va motivatsiyani rag'batlantiruvchi rolni bajaradi.

Biroq kommunikativ yondashuvni inkluziv sinflarda to'liq joriy etish uchun o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi nafaqat til bilimi, balki psixologik-pedagogik yondashuv, inkluziv metodikalar, differensial baholash tizimlari va empatik muloqot ko'nikmalariga ham ega bo'lishi lozim. O'qituvchi sinfdagi har bir o'quvchini qadrlash, ularning individual yutuqlarini tan olish, muloqotga rag'batlantirish orqali ijobiy o'quv muhitini shakllantiradi. Shu jarayonda o'qituvchining nutq ohangi, tana tili, rag'bat so'zlari va yuz ifodasi ham muloqot samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Kommunikativ metod asosida tashkil etilgan darslarda baholash jarayoni ham o'ziga xosdir. An'anaviy test yoki yozma nazorat ishlari o'rniga, o'quvchilarning muloqotda ishtiroki, fikr bildirish qobiliyati, juftlikda yoki guruhda ishlash samarasi, tilni amalda qo'llay olish darajasi baholash mezonlariga kiritiladi. Bu esa baholashning shaffof, motivatsion va shaxsga yo'naltirilgan bo'lishini ta'minlaydi.

Yuqorida qayd etilgan jihatlar shuni ko'rsatadiki, kommunikativ yondashuv inkluziv ta'lim sharoitida nemis tilini o'qitishning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. U o'quvchilarni til o'rganish subyekti sifatida tan oladi, ularning ehtiyojlariga mos muhit yaratadi va tilni real hayotiy muloqot vositasiga aylantiradi. Shu orqali nafaqat til kompetensiyasi, balki insoniy qadriyatlar, ijtimoiy faollik, o'zaro hurmat va bag'rikenglik madaniyati shakllanadi. Inkluziv ta'lim jarayonida kommunikativ metoddan oqilona foydalanish har bir o'quvchining o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishiga, o'zini jamiyatning teng huquqli a'zosi sifatida his etishiga xizmat qiladi. Natijada nemis tilini o'rganish jarayoni faqat lingvistik maqsad emas, balki ijtimoiy integratsiya va insoniy rivojlanishning muhim bosqichiga aylanadi.

Kommunikativ yondashuv inkluziv ta'limda nemis tilini o'qitishning eng samarali metodlaridan biri sifatida o'zini oqlamoqda. Mazkur yondashuv o'quvchilarda nafaqat lingvistik bilimlarni, balki ijtimoiy va madaniy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. U o'quvchilarning nutq faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashni, o'z fikrini og'zaki va yozma shaklda ifoda etish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Inkluziv sinflarda kommunikativ metodning afzalligi shundaki, u har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini e'tiborga olgan holda teng ishtirokini ta'minlaydi. O'qituvchi darsni muloqot, hamkorlik va ijtimoiy integratsiyani qo'llab-quvvatlovchi tarzda tashkil etadi. Shuningdek, rolli o'yinlar, suhbat mashqlari, autentik

materiallardan foydalanish, multimedia texnologiyalarni qo'llash va differensial yondashuv o'quvchilarning o'zlashtirish jarayonini yengillashtiradi.

Raqamli texnologiyalar bilan boyitilgan kommunikativ yondashuv o'quvchilarda mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantiradi, o'qituvchiga esa o'quv jarayonini moslashtirish va baholashda yangi imkoniyatlar yaratadi. Eng muhimi, bu yondashuv o'quvchilarda o'ziga ishonchni, muloqotga tayyorlikni va madaniyatlararo bag'rikenglikni rivojlantiradi.

Xullas, kommunikativ yondashuvni inkluziv ta'limda samarali qo'llash nafaqat chet tili o'qitish sifati, balki insonparvar ta'lim tizimini shakllantirishning muhim omili sifatida baholanishi lozim. Bu esa o'z navbatida, O'zbekiston ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, har bir o'quvchining shaxsiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish va ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash yo'lida muhim qadamlardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. – Toshkent, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Chet tillarni o'rganish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi PQ–5117-son qarori. – 2021-yil 19-may.
4. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston – ma'rifatli jamiyat". – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
5. Sayidahmedov N. "Pedagogik texnologiyalar va o'qitish metodikasi". – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021.
6. Abduraxmonova D.X. "Inkluziv ta'limda innovatsion yondashuvlar". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
7. Rasulov A., Nishonov M. "Chet tili ta'limida kommunikativ metodning amaliy asoslari". // Ta'lim va innovatsiya jurnali. – 2023. – №2. – B. 45–53.
8. Richards, J.C., Rodgers, T.S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. – Cambridge University Press, 2014.
9. Littlewood, W. *Communicative Language Teaching: An Introduction*. – Oxford University Press, 2018.
10. UNESCO. *Inclusive Education: Guidelines for Policy and Practice*. – Paris, 2021.
11. OECD. *Teaching for Diversity and Inclusion in the 21st Century*. – Paris, 2020.

12.Ziyatdinova G. “Nemis tilini o‘qitishda kommunikativ metodni qo‘llashning samarali shakllari”. // Filologiya va ta’lim, 2022, №4, B. 72–78.

**Research Science and
Innovation House**

